

Etik Bankacılık ve Türkiye’de Uygulanabilirliği

Aysel Gündoğdu¹

İstanbul Medipol Üniversitesi

Öz

Bankalar, yoğun rekabet içinde yüksek kar amaçlayan finansal araçlardır. Kar elde etme hırsı, bankaların sosyal ve çevresel faktörleri göz ardı etmelerine sebebiyet verebilmektedir. Böyle bir ortamda bankaların haksız rekabet, adil olmayan politikalar ve insani değerleri önemsemeyen uygulamalar ile uzun vadede insana, çevreye ve çalışana etik dışı yaklaştığı görülmektedir. Etik bankacılık, geleneksel bankaların verdiği bu tahribatların önüne geçmek, mudilerin tasarruflarının nerede ve ne amaçla kullanıldığı gibi şeffaf ve hesap verebilir yapısı ile fark yaratmak amaçındadır. Çalışmanın amacı, etik bankacılığın ne demek olduğunu, Dünya’daki etik bankaları inceleyerek geleneksel bankacılıktan farklılıklarını anlatmak ve Türkiye’de etik bankacılığın uygulanabilirliğini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler

Etik • Sürdürülebilirlik • Bankacılık • Etik bankacılık • Sürdürülebilir bankacılık

JEL Kodları

G21 • Q01 • Q56

¹ Aysel Gündoğdu (Doç. Dr.), İstanbul Medipol Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Beykoz İstanbul. Eposta: agundogdu@medipol.edu.tr

Atf: Gündoğdu, A. (2018). Etik bankacılık ve Türkiye’de uygulanabilirliği. *İş Ahlakı Dergisi* 11, 255–273.
<http://dx.doi.org/10.12711/tjbe.2018.11.2.0011>

İşletmeler, sadece ekonomik fayda ile izole olmuş birimler değildirler. İşletmelerin faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkileri de ekonomik fayda kadar önemlidir. Bu etkiler, ekonomik etkiler kadar doğrudan olmasa da belirli ekonomik faaliyetlerin finansmanı yoluyla dolaylı olarak belirlenebilir. Bu nedenle, finansal piyasaların en önemli aracı kurumları olarak kabul edilen bankalar, yatırımları ve çalışanları ile ilgili etik politikalar uygulamaktadır (Carrasco, 2006, s. 47).

Bankacılık sektöründe finansal veriler ile sağlanan “güven” ortamı, finansal olmayan bir işlem nedeni ile bir anda yerle bir olabilir. Yüksek karlılık, sağlam bir sermaye yapısı ve kaliteli aktiflere sahip olan bir banka, yasadışı bir işleme aracılık ettiğinde itibarı zedelenir. Bankacılık sisteminin temelinde yatan, gözle görülmeyen değerler nedeni ile itibar yönetimi, bankacılık sektörü için diğer işletmelerden daha farklı bir öneme sahiptir. Bankacılık sisteminin tüm ülke ekonomisine nüfuz etmesi sebebi ile bu sistemin uğrayacağı itibar zedelenmesi sadece bankaları etkilemeyecek, tüm ekonomiye zararı dokunacaktır (Gündoğdu, 2016, s. 40).

Bankacılık sektörü için etik yaklaşımın önemi geçmişten bu yana mevcuttur ancak yüksek kâr amacı taşıyan ve rekabetin yoğun olduğu bu sektörde etik sorunlar giderek artmaktadır. Faaliyet ürünü doğrudan “fon”nun kendisi olan bankacılık sektöründe etik ihlaller ülke ekonomilerini, sosyal yapıları fazlasıyla etkilemektedir. Dünya ekonomisinin fon akışını sağlayan, bir nevi Dünya’nın atar damarı olarak nitelendirilen bankacılık sektörü için “etik” konusu ayrı bir öneme sahiptir.

Bankacılık sektörü için etik konusu sadece müşteriler için değil aynı zamanda bankaların tüm paydaşları için önem arz etmektedir. Bir bankanın etik dışı bir faaliyeti sistem içerisindeki diğer rakip bankaları da etkileyebilmektedir. Diğer yandan çalışanların karşılaştıkları etik dışı uygulamalar da bankacılık faaliyetlerine olan güveni sarsabilmektedir.

Bankaların sürdürülebilirliği için etik değerler olmazsa olmazdır. Bankacılık faaliyetlerinin hem nicelik hem de nitelik açısından Dünya ekonomisindeki önemi, etik ihlallerinin tüm paydaşlar için ne denli olumsuz etkilere sebep olabileceğini ortaya koymaktadır. Ekonomik faktörlerin yanında çevresel faktörler ve sosyal faktörlerin de ölçüldüğü bankacılık sürdürülebilirliği için bankaların faaliyetlerinde daha dikkatli ve seçici olması gerekmektedir. Bankaların yüksek rekabet ortamında daha fazla kar elde edebilmek için yasa dışı faaliyetleri olan işletmeler ile kredi ilişkisinde bulunması, insan sağlığını tehdit eden faaliyetleri ve çevre kirliliğine sebep olan projeleri finanse etmesi sürdürülebilirlik için olumsuz gelişmelere sebep olmaktadır.

Anılan sebeplerle bankacılık faaliyetleri için etik ilkeler üzerine daha yoğun düşünülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ülkeler kendi bankacılık sistemleri için etik ilkeler, etik kodlar düzenlemiştir. Ancak sadece düzenleme olarak kalan etik ilke-

ler bir gönüllülük esasından çok tüm paydaşların faydası için zorunlu olması gereken ilkeler haline getirilebilir. Son yıllarda etik ilkelere uyan bankalardan ziyade “etik bankacılık” faaliyeti dikkatleri çekmektedir. Bankaların sürdürülebilirliğini destekleyen faaliyetleri benimseyen etik bankalar, hem ülkeler hem de toplamda Dünya için uzun vadede önemli bir yere sahiptir.

Çalışmanın amacı, etik bankacılığın tanımını, Dünya’daki etik bankalarını inceleyerek geleneksel bankacılıktan farklılıklarını ve Türkiye’de etik bankacılığın uygulanabilirliğini tartışmaktır. Çalışmanın ilk bölümünde bankalar için genel kabul görmüş etik ilkeler açıklanmış, etik bankacılık ile geleneksel bankacılık arasındaki önemli farklar belirlenmiştir. İkinci bölümde Dünya’daki etik bankalar incelenmiş olup son bölümde Türkiye’deki bankaların etik değerleri irdelenmiştir. Çalışma, bankacılığın etik yönünü ve Türk bankacılık sektörünün etik konusuna Dünya’daki kadar önem vermediği vurgusu nedeni ile literatürde bu konuyu gündeme getirmesi açısından önem taşımaktadır.

Bankacılıkta Etik İlkeler

Bankacılık risk alırken etik kaygılar taşınması gereken bir faaliyettir. Bir banka devlete, müşterilerine, topluma, hissedarlarına, çalışanlarına karşı sorumludur. Bu sorumluluk gelecekte gittikçe karmaşıklaşan ve çelişen sorunlara sebep olabilir (Green, 1989, s. 631). Bu sebeple, bankaların etik olmayan davranışları diğer faaliyet alanlarına göre daha fazla sayıda kişiyi daha çok etkileyebilir.

Etik bankacılığın amacı, bankaların ekonomik faydalarının önüne geçerek sosyal olan faydayı tercih etmektir. Geleneksel bankalar, kurumsal sosyal sorumluluk aracılığıyla sosyal faydayı ön plana çıkarmaktadır. Ancak son zamanlarda bu faaliyetler etik unsuru yerine rekabet avantajı olarak kullanılmaktadır (SanJose ve Retolaza, 2009, s. 3).

Bankacılıkta etik ilişkiler yasal düzenlemeler ile şekillendirilir. Bankalar zaten devlet düzenlemesi ve denetimi altında olan yasalarla düzenlenmiş kurumlar olduğundan etik konusu da bu çerçevede değerlendirilir. Küreselleşme ile birlikte uluslararası etik kurallar bütünü ihtiyacı duyulsa da ülkelerin bankacılık sistemindeki bireysel sözleşmeler ve kurumsal davranışlar ulusal hükümet politikaları ile düzenlenmektedir (Tavis, 2001, s. 689). Bankacılık faaliyetleri, sıkı bir denetim eksikliği halinde yasadışı işlemler için cazip bir alandır. Özellikle yasa dışı işlemlerden gelen fonların transferleri konusunda ciddi yasal boşluklar oluşabilmektedir. Bu nedenle bankaların faaliyetlerinin etik olabilmesi için iyi bir denetlemeye tabi olması gerekmektedir (Božović, 2007, s. 179). Diđer bir ifade ile bankacılık etik temelli olması gereken bir faaliyet alanı olmasının yanında kural tabanlıdır (Günay ve Hortaçsu, 2011, s. 30). Türk bankacılık sisteminde dönüm noktası olarak kabul edilen 2000-2001 bankacılık krizinde düzenlemelerin eksikliğinden faydalanan bankacıların etkisi vardır.

Sağlıklı bir etik anlayışın bulunmadığı bankacılık sisteminin düzgün ve verimli çalışması mümkün değildir. Bir bankanın itibarında yasalara ve mevzuata uyumun yanında paydaşları ve toplumla olan ilişkilerinde adalet, güvenilirlik, saygı ve hoş-görü, mesleki ve sosyal sorumluluk gibi mesleki etik ilkelere uyum da önemlidir. İtibarın yok olması veya zarar görmesi bir güven müessesesi olan bankalar açısından telafi edilemeyecek zararlara yol açabilir (Mermod, 2008, s. 500).

Bankacılık sektöründe etik değerler sağlam bir zemine oturtulamamıştır. Rüşvet ve yolsuzluk bankacılık faaliyetlerinin temel sorunlarından biri olmuştur (Hortaçsu ve Günay, 2004, s. 1). Artan rekabet banka ve bankacıları etik dışı davranışlara itmektedir. Bankaların yanında düzenleyici ve denetleyici kurumların² da etik konusunda yeterli düzeyde duyarlı olmamaları, içsel yönetimlerinde liyakat, bilgi ve deneyimi esas almamaları, kanun ve cezaların uygulanmasında isteksizlik göstermeleri veya bilerek ve isteyerek uygulamaktan kaçınmaları konunun ciddiyetini artırmaktadır. Finans piyasasında etğin önemi, etik dışı davranışlarla kar sağlama imkanlarının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bankacılıkta etik dışı durumlar; yöntem ve ilişki ağı ile kazanç elde etme, kara para aklama, spekülasyon işlemleriyle kar sağlama, usulsüz kaynak aktarma, kaynakların riskli alanlara aktarılması, haksız rekabet ve görevin kötüye kullanılması gibi yöntemlerdir (Yazıcı, 2017, s. 112–113).

Yoksulluğun azaltılması, iklim değişikliğinde insani etki hakkında farkındalık yaratma, yenilebilir enerji yatırımları, adil ticaret ve organik tarım gibi önemli sürdürülebilirlik sorunları finansal kurumların sorumluluk kapsamında görülmektedir. Bu geniş çevresel ve sosyal faydaları sağlayabilmek için bankaların şunları yapması gereklidir (De Clerck, 2009, s. 2):

- Fon akışındaki kaynakların sorumluluğunu almak ve kabul etmek,
- Etik ilkelerle başa çıkabilmek için kurallar ve sistemler kurmak,
- Faaliyetlerinin sosyal ve çevresel katma değerini içeren kavramları belirlemek.

Bankalar, toplumda kritik rol oynayan kurumlardır. Toplumdaki tüm paydaşların bankacılık sisteminden kaynaklanan suistimallere ve hatalarına karşı yeterince korunması gerekmektedir. Bu koruma ancak sıkı bir düzenleme ve denetleme mekanizması ile mümkündür (Villa, 2010, s. 250).

Etik bankacılık geleneksel bankacılığa bir alternatif için geliştirilmiş olup değeri sosyal performansa dayanmaktadır. Etik bankaların da geleneksel bankalar gibi bilgi şeffaflığı, sürdürülebilirlik ve karlılık beklentileri vardır. Diğer bir ifade ile etik bankacılık, geleneksel bankacılık için tamamlayıcı bir sistemdir. Özellikle 2008 küresel finans krizi etik bankacılığın taşıdığı ilkelerin ve değerlerin iyi bir alternatif olabileceğini göstermiştir (SanJose ve Retolaza, 2009, s. 5–6).

2 BDDK, SPK, TMSF, TCMB, TBB

Etik Bankacılık ile Geleneksel Bankacılık Arasındaki Farklar

Yirminci yüzyılın başlarından beri geleneksel bankacılık faaliyetleri etik özelliklerini kaybetmiştir. Bu durum, etik bankalar olarak adlandırılan yeni nesil sosyal bankaların doğuşunu gerekli kılmıştır. Organik tarım, yenilenebilir enerji, kâr amacı gütmeyen üçüncü sektörler, adil ticaret gibi konulara yönelen etik bankalar fonun kullanımında etik değerleri dikkate almaktadırlar. Bankacılık sisteminden dışlananların ihtiyaçlarına cevap veren bu bankalar, sosyal ve çevresel faktörler için insiyatif kullanabilen kurumlar olarak nitelendirilmektedir (FEBEA, 2012, s. 1). Etik bankalar, diğer bankalardan farklı olarak, kişilerin mevduatlarının tam olarak nerede değerlendirildiğini, kime ve hangi projelere kredi olarak verildiğini müşterilerine açıklamaktadırlar. Birçoğu da bunu sınırsız şeffaflık ilkelerine bağlı olarak, kredi verilen projeleri dönemsel olarak müşterilerine bildirmektedirler (Lapacı, 2015, s. 87).

Etik bankalar, yüksek performans vaat eden karmaşık finansal araçlara yatırım yapmaktan kaçınırlar. Aşırı risk almanın uluslararası krize, sosyal eşitsizliğe, çevresel sorunlara neden olacağı düşünülür. Bu nedenle etik bankacılıkta yatırım, geleneksel bankaların aksine, genellikle uzun vadeli ve spekülatif olmayan işlemler üzerinedir (Paulet, Parnaudeau ve Relano, 2015, s. 201). Aşağıdaki Tablo 1’de etik ve geleneksel bankacılık arasındaki temel farklara değinilmiştir. Geleneksel bankaların temel amacı piyasa değerini arttırmak iken etik bankacılıkta temel amaç toplumsal değerlere bağlı kalarak kar etmektir. Geleneksel bankalar, kredi kullanırken müşterinin sadece finansal analizlere bakarak seçim yaparken etik bankalar buna ek olarak kredi kullandığı müşterinin krediyi ne amaçla aldığına, faaliyetlerinde çevreye ve sosyal unsurlara da önem vermektedir. Diğer yandan etik bankalar, geleneksel bankalara göre daha şeffaftır. Mudinin sisteme aktardığı fonların kimlere ne için verildiği etik bankacılıkta ilan edilir. Böylece etik değerlere sahip hassas müşteriler, bankanın kredi politikasına uyup uymadığını açıkça izleyebilmektedir. Geleneksel bankacılık, etik bankalara göre daha büyük ölçekli faaliyetler yürütmekte, uluslararası boyutta stratejik iş birliklerine dahil

Tablo 1
Etik ve Geleneksel Bankacılık arasındaki Farklar (Paulet ve ark., 2015)

	Geleneksel Bankacılık	Etik Bankacılık
Faaliyet Amacı	Sadece kar etmek (piyasa değerini arttırmak)	Kar etmenin yanında toplumsal değer yaratmak
Bankacılık Temeline Odaklanma	Karmaşık bankacılık işlemleri	Mevduat toplamak ve kredi kullanırmak
Kredi politikası	Sadece finansal analizlere dayalıdır	Çevresel, Sosyal ve finansal analizlere dayalıdır
Şeffaflık	Mudiler ve borçlular ayrı tutulur Verilen kredilerin detayları gizli tutulur	Borç alan ve mudi birlikteliği, dayanışma Verilen kredilerin detayları yayınlanır
Sosyal yardım	Uluslararası Bölgeler arası uluslararası rekabet nedeniyle yaratılan fırsatlardan kaynaklanan büyüme Birleşme, yoğunlaşma, ölçek ekonomileri ve uluslararası risk yönetimi kapsamı	Ulusal Bölgesel kalkınmanın artırılması, iş birliğinin teşvik edilmesi ve içsel ilerlemenin desteklenmesi sonucu ortaya çıkan büyüme Merkezden yönetim, özerklik, sınırlı boyut ve yerel risk yönetimi kapsamı

olmakta iken etik bankalar daha çok bölgesel ve yerel kalkınma ve özerk yönetim ilkelere tabidir. Etik bankaların geleneksel bankalardan bir eksiği olmayıp ilave olarak etik bankacılıkta çevresel ve sosyal unsurlara daha fazla önem verilmektedir.

Etik bankacılığı geleneksel bankacılıktan ayıran iki önemli faktör; bilgi şeffaflığı ve varlıkların hangi alanlar ve amaçlar için kullanılacağına taahhüdüdür. Örneğin; etik bankalar karmaşık yatırım araçlarına yönelmediklerinden toksik varlıklar ile ilgili problemleri bulunmamaktadır. Buna karşın etik bankalar da geleneksel bankalar gibi kredi riski taşımaktadırlar (SanJose ve ark., 2011, s. 26).

Dünya’da Etik Bankacılık Uygulamaları

Dünya’da etik bankacılık genellikle gelişmiş ülkelerde uygulama alanı bulabilmiş bir bankacılık türüdür. Yatırım kriterleri bulunan ve her sektöre yatırım yapmayan etik bankalar için pozitif örnekler oluşturan, çevreyi koruyan, çalışanlarının çeşitliliğini ve eşitliğini teşvik eden, daha fazla eğitim ve personel gelişimi sağlayan şirketlere yatırım yapmak önemlidir. Örneğin Alman bankası olan EthikBank’ı desteklenmeyen faaliyetleri; negatif krediler; desteklenen faaliyetleri, pozitif krediler olarak nitelendirmiştir. Buna göre EthikBank’ın negatif krediler diye nitelediği faaliyetler şunlardır:

- Askeri silah üretimi ve dağıtımını yapan işletmeler,
- Nükleer santral işletmeleri,
- Kömür maden işletmeleri,
- Fosil yakıt üreten ve satan işletmeler,
- Petrol kumu yağı ve petrol şeylini satan işletmeler,
- Bitkileri ve tohumları genetik olarak değiştiren işletmeler,
- Çocuk işçiliğine izin veren ve işçi haklarını ihlal eden işletmeler,
- Kozmetik ürünleri için hayvan deneyleri yapan işletmeler,
- Endüstriyel kitle hayvancılığı yapan işletmeler,
- Rüşvet ve yolsuzluk davası bulunan işletmeler,
- İnsan haklarını ihlal eden işletmeler,
- Pornografik malzemelerin üretimi, tedariki veya dağıtımını yapan işletmeler,
- Bahis işletmecileri, at ve köpek parkurları, lisanslı tombala salonları, kumarhaneler ve online bahis sağlayıcıları,

- Maden işletmeleri,
- Emtia ve gıda sektöründe spekülasyon

İtalyan etik bankası Banca Etica’nın öncelikli kredi verdiği alanlar ise şu şekildedir:

- *Refah Sistemi*: sosyal ve sağlık hizmetleri, sosyal konut, mikrokredi yardımı;
- *Enerji Verimliliği ve Yenilenebilir Enerjiler*: bina yalıtımı, kojenerasyon, güneş enerjisi, güneş fotovoltaik, rüzgar, hidroelektrik;
- Çevre: atık yönetimi, hammaddelerin geri dönüşümü, eko uyumlu üretimler;
- *Organik*: organik ürünlerin üretimi ve pazarlaması;
- *Uluslararası iş birliği*: Dışişleri Bakanlığı ve / veya Uluslararası Kurumlar tarafından tanınan kalkınma işbirliği, mikro finans, etik ve dayanışma finansmanı;
- *Sosyo-kültürel animasyon*: eğitim, kültür, herkes için spor, gençlik merkezleri vb.
- *Adil ticaret*
- *Mafya’dan el konan varlıkları yöneten organizasyonlar* gibi güçlü toplumsal çağrışımlara sahip ekonomik birlikler;
- *Sosyal girişim ve sorumlu girişimci faaliyetler* ‘‘ sivil ekonomisi’ ilkelerine dayalı, aynı zamanda sosyal, dayanışma ve çevresel (Kurumsal Sosyal Sorumluluk cd - CSR) dahil düşünmek üstesinden, ikiye bölünme «kar / kâr amacı gütmeyen «ve bunun yerine yerel toplum için sosyal fayda» kavramını tercih ediyorlar;
- *Kişisel krediler*: birincil finansal ihtiyaçlar (ilk ev, ulaşım araçları vb.).

Etik bankacılık 21. yüzyılın ürünü olmayıp Dünya’daki örneklerle bakıldığında aslında 1800’lü yıllara dayanan kurumsal bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Tablo 2’de Dünya’daki belli başlı etik bankalara yer verilmiştir. ABD’de Shore Bank ve İngiltere’de Co-operative Bank etik bankacılığın ilk kurumsal örneklerindedir. Tabloda da görüleceği üzere etik bankacılık genellikle gelişmiş ülkelerde mevcuttur. Gelişmekte olan ülkelerden Peru ve Bangladeş’te de etik banka bulunmaktadır. Etik bankaların kuruluş amaçları sosyal, çevresel faktörler üzerine olup buldukları ülkenin yaşan standardını arttırmak, küçük ve bireysel projelere destek vermek, insani kalkınmayı ön plana almak gibi hedefleri mevcuttur.

Tablo 2
Dünya'da Etik Bankalar

Banka	Ülke	Kuruluş	Bankanın Amacı
Shore bank	ABD	1850	Müşterilerin ve toplumun başarısına yardımcı olmak
The Co-operative bank	İngiltere	1872	Müşterilerin ve toplumun yaşamları için pozitif bir fark yaratmak
APS bank	Malta	1910	Malta kültürünü, sanatını ve çeşitli hayır kurumlarını desteklemek
Bank Für Sozial-wirtschaft	Almanya	1923	Sosyal, sağlık ve eğitim sektörlerinde faaliyet gösteren şirketlerle, derneklerle, vakıflarla ve diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak
Itaú Unibanco	Brezilya	1945	Sürdürülebilir performans ve müşteri memnuniyeti alanında lider banka olmak
Merkur Bank	Danimarka	1959	Sosyal ve kültürel projelere destek vermek
ASN Bank	Hollanda	1960	Toplumun sürdürülebilirliğini teşvik etmek
GLS Bank	Almanya	1974	İnsanlara ve çevreye katkıda bulunmak
Triodos Bank	İspanya	1989	Pozitif ve kalıcı bir değişim yaratmak için fon bulmak
Banque Alternative Suisse	İsviçre	1990	Karını maksimize etmeyi reddederek, etik değerlerine öncelik vermek
Alternative Bank Switzerland	İsviçre	1990	Maksimum kar yerine etik ilkeleri ve şeffaflığı amaçlamak
Shared Interest Bank	İngiltere	1990	Uzak ve dezavantajlı topluluklardaki insanlara yardım ederek, ticareti yapabilmek ve geçinebilmek için yoksulluğu azaltmak
Magnet Community Bank	Macaristan	1997	Değere dayalı bir banka olmak
Cultura Bank	Norveç	1997	İnsan haklarına saygılı ve çevresel faktörleri koruyan sosyal olarak faydalı projeleri finanse etmek
Mibanco, Banco de la Microempresa	Peru	1998	Müşterilerin ve işbirlikçilerin hayatlarını dönüştürme, Peru'nun büyümesini hızlandırmak
Ekobanken	İsveç	1998	Toplumun ekolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak sürdürülebilir hale getirmek
Banca Popolare Etica	İtalya	1999	Sürdürülebilir insani, sosyal ve çevresel kalkınmanın hizmetinde bir etik finans ve destekleyici bir ekonomi inşa etmek
BRAC Bank	Bangladeş	2001	Paydaşlara adil, demokratik ve yoksulluktan kurtulmuş bir Bangladeş inşa etme konusunda yardımcı olmak
Charity Bank	İngiltere	2002	Toplumun sürdürülebilirliğini teşvik etmek
EthikBank	Almanya	2002	Sosyo-ekolojik yatırımlara destek vermek
Finançament Ètic i Solidari	İspanya	2003	Kârlılığını insan haklarına ve çevreye toplumla birleştirmek
The New Resource Bank	ABD	2006	Daha iyi bir Dünya inşa eden işletmeler ve kuruluşlar için yardımcı olmak
Beneficial State Bank	ABD	2007	Düşük ile orta gelirli topluluklar için ekonomik fırsatları geliştirmek

Kaynak: Bankaların web sitelerindeki bilgilerden derlenmiştir.

Birer banka olmasalar da etik kooperatif ve sosyal yatırım şirketleri de etik bankalar ile aynı amaçlara sahip olduğundan Tablo 3'te Dünya'da etik kooperatif ve sosyal yatırım şirketlerine yer verilmiştir. Bu kuruluşların da toplumun etik değerlerine, çevresel sorunlarına destek olmaya, işletmelerin etik çerçevede büyümelerine odaklı bir amaç içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3
Dünya’da Etik Kooperatif ve Sosyal Yatırım Şirketleri

Banka	Ülke	Kuruluş	Amaç
Crédit Coopératif	Fransa	1893	Yüksek sosyal değere sahip bir ekonominin gelişimini teşvik etmek
Vancity’	Kanada	1946	Toplumun mali, sosyal ve çevresel refahını artırmak
LaNEF	Fransa	1978	Sosyal, ekolojik ve/veya kültürel faydaları olan projelere yönelik tasarruf ve kredi çözümleri sunmak
Cecopa Europa	Belçika	1982	Sürdürülebilir işlerin ve ekonomik faaliyetleri yapmak
Credal	Belçika	1984	Projesi olan derneklere, vakıflara ve vatandaşlara mikro kredi vererek gelir adaletsizliğini önlemek
Hefboom	Belçika	1985	Sosyal ekonomi kuruluşlar için finansman olanakları yaratmak
SIFA	Fransa	1987	İstihdam yaratarak eşitsizliği azaltmak
Réseau Financité	Belçika	1987	Daha adil ve insancıl topluma katkıda bulunmak
OekoGeno	Almanya	1988	Üyelere fonlarını sosyal ve ekolojik projelere yatırım yapma fırsatı sunmak
Soficatra	Belçika	1989	Etik çerçevede şirketlerin büyümesine yardımcı olmak
Osuuskunta	Finlandiya	1990	Üyelerin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ve hedeflerini karşılamak
Takuu Saatio	Finlandiya	1990	Hanehalkının refah seviyesini arttırmak
Tise	Polonya	1991	Mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler, sivil toplum örgütleri ve sosyal ekonomi işletmelerinin krediler aracılığıyla gelişimini destekleyen finansal hizmetler sunmak
Freien Gemein-schaftsbank	İsviçre	1994	İnsanlara ve çevreye özen gösteren insanlara eşlik etmek
Caisse Solidaire Nord Pas de Calais	Fransa	1997	Sosyal ve dayanışma ekonomisini geliştirmek
Femu Qui	Fransa	1997	Güçlü bir sosyal ve çevresel ortam için şeffaf ve demokratik yönetim
Caixa Pollença	İspanya	1999	Daha adil ve daha sürdürülebilir bir gelecek için etik kararlar almak
Fiare Banca Ethica	İspanya	2005	Ekonomik, sosyal ve çevresel konularda destek vermek

Kaynak: Bankaların web sitelerindeki bilgilerden derlenmiştir.

Türkiye’de Etik Bankacılığın Uygulanabilirliği

Türkiye’de etik bir banka, etik kredi kooperatifi veya etik sosyal yatırım şirketi bulunmamaktadır. Ülkemizde özellikle gelir adaletsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde, banka kredisine ulaşmada sorun yaşayan dezavantajlı kesimler için etik çerçevede hizmet veren bu kuruluşlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Uygulamada yer bulamayan etik bankacılık ile ilgili literatürde de Türk bankacılık sisteminde etik bankacılık hakkında da ampirik çalışmalar az sayıdadır.

Hortaçsu ve Günay (2004) çalışmalarında Türkiye’de 554 banka yöneticisi ile örgütsel, bilişsel ve duyuşsal boyutları ile etik konusunu incelemişlerdir. Bulgular, Türk banka yöneticileri arasında etik hassasiyet konusunda bir fikir birliği olduğunu göstermektedir. Katılımcılara göre Türkiye Bankalar Birliği, bankaları olumlu yönde etkileyen bir etik kuralına sahiptir ve düzenleyici kurum (BDDK) sektördeki etik değerleri ge-

liştirmektedir. Yine Hortaçsu ve Günay (2008) çalışmalarında bu kez banka üst düzey yöneticilerinin etik farkındalıklarını ölçmüşlerdir. Yapılan analiz ile banka üst düzey yöneticilerinin yüksek düzeyde etik farkındalığa sahip oldukları ortaya konuşmuştur.

Balkan (2006) tezinde bankacılık sektöründe çalışanların kendilerine sorulan etik konulardan %68'inde etik açıdan sorun bulmadığını, %28'i oluşturan grupta yer alan konularda ise etik açıdan sorun bulunduğu sonucuna varmıştır.

Günay ve Hortaçsu (2011) üst düzey banka yöneticilerinin sektörde etik dilema olarak algıladıkları konuları analiz etmişlerdir. Bulgular, Türk bankacılık sektöründe üst düzey yöneticilerin kendilerine özgü geliştirdikleri ve yoruma açık otantik normların, mevcut kanunlarla çelişmediğini ve yöneticilerin etik çizelgesinin etik tarafında kümelendiğini göstermektedir.

Lapacı (2015) çalışmasında Türk bankacılık sistemindeki yabancı sermayeli bankaların etik ilkelere uyup uymadığını incelemiştir. Analiz sonucunda yabancı sermayeli bankaların, TBB bankacılık etik ilkelerinin dürüstlük, tarafsızlık, güvenilirlik, saydamlık, toplumsal yararın gözetilmesi ve çevreye saygı, suçtan kaynaklanan mal varlığı gelirlerinin aklanması ile mücadele, içerden öğrenenlerin ticareti ile mücadele konularını içeren genel ilkelerini uygulamakta oldukları ortaya çıkmıştır.

Türk bankacılık sisteminde etik ile ilgili ilkelere 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 73 ila 76. maddelerinde bankaların uymak zorunda olduğu kanuni yükümlülükler kapsamında olan sırların saklanması, itibarın korunması ve etik ilkeler maddeleri ile yer verilmiştir. Bankacılık Kanunu'nda bu üç başlıkta yer alan düzenlemeler şu şekildedir:

- *Sırların Saklanması*: Bankanın sırlarının saklanması ile ilgili hükümlerine göre; BDDK başkan ve üyeleri ile BDDK personeli, Fon Kurulu başkan ve üyeleri ile Fon personeli görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararlarına kullanamazlar. BDDK'nın dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları da bu hükme tâbidir. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder. Sıfat ve görevleri dolayısıyla bankalara veya müşterilerine ait sırları öğrenenler, söz konusu sırları bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Ancak BDDK'nın yurt dışındaki muadili denetim mercileri ile düzenleyeceği mutabakat zabıtları çerçevesinde vereceği bilgi ve belgeler sır kapsamında değildir.
- *İtibarın Korunması*: Bir bankanın finansal olmayan risklerinin başında gelen itibar riskinin önlenmesi için; yazılı ve görsel basın araçlarında, internet ortamında bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olunamaz ya da bu yolla asılsız haber yayılamaz. Çünkü bura-

da söz konusu olan bankanın itibarı olup bu durum doğrudan bankaya olan güveni sarsacak bir risk barındırmaktadır.

- *Etik İlkeler:* Bankalar ile bunların mensupları; Bankacılık Kanunu’na, ilgili düzenlemelere, kuruluş amaç ve politikalarına uygun olarak faaliyetlerin icra edilmesini temin etmeye ve yönetimde adalet, doğruluk, dürüstlük ve sosyal sorumluluğu esas almaya yönelik etik ilkelere uymakla yükümlüdürler. Etik ilkeler, kuruluş birlikleri tarafından Kurulun uygun görüşü alınmak suretiyle belirlenir.

Görüldüğü üzere, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda etik ve ilgili düzenlemeler olan itibarın korunması ve sırların saklanması ile düzenlenen bankacılık etik ilkeleri oldukça sınırlıdır. Müşteri sırrı, bankanın medyatik itibarı ve kuruluş birlikleri tarafından belirlenen etik ilkelere uyma hususları üzerine kurulu olan etik düzenlemeler yüzeysel ve dar kapsamlıdır.

Her ne kadar Türkiye’de plan ve programlarda, yasal düzenlemelerde çevre ve sürdürülebilir kalkınma konularına yer veriliyor, bu konuda uluslararası sözleşmeler imzalanıyor olsa da sürdürülebilir finans ve sürdürülebilir bankacılık konusunda finans sektörünü ve özellikle de bankaları ilgilendiren bir yasal düzenleme henüz bulunmamaktadır (Kaya, 2010, s. 85).

Türk bankacılık sisteminde etik ilkeler için diğer düzenleme olan, TBB tarafından kabul edilen “Bankacılık Etik İlkeleri”³ne göre bankaların uyması gereken etik ilkeler şunlardır:

- *Dürüstlük:* Bankalar, faaliyetlerini yerine getirirken ilişkilerinde dürüstlük ilkesine bağlı kalmalıdır.
- *Tarafsızlık:* Bankalar, çalışanları ve müşterileri arasında ayırım gözetmez, önyargılı davranışlardan kaçınırlar. Hizmet sunarken ulus, din, finansal ve toplumsal statü, cinsiyet gibi farklılıklar gözetmezler.
- *Güvenilirlik:* Bankalar, tüm hizmet ve işlemlerde, müşterilere karşılıklı güven anlayışı içerisinde açık, anlaşılır ve doğru bilgi verirler, müşteri hizmetlerini zamanında ve eksiksiz yerine getirirler.
- *Saydamlık:* Bankalar, müşterilerini, yükümlülükler, yarar ve riskler gibi konularda açık, anlaşılır ve net biçimde bilgilendirirler. Bir ürün, hizmet ya da tavsiye vermeden önce, müşterilerini ve müşterilerin finansal kapasitelerini, durumlarını ve ihtiyaçlarını etkili şekilde değerlendirerek bu çerçevede ürün ve hizmet önerirler.
- *Toplumsal Yararın Gözetilmesi ve Çevreye Saygı:* Bankalar, tüm faaliyetlerinde

3 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun (BDDK) 19 Haziran 2014 tarihli kararı ile güncellenen Bankacılık Etik İlkeleri, TBB’nin 20 Ağustos 2014 tarihli Yönetim Kurulu kararı ile kabul edilerek yürürlüğe girdi.

karlılık yanında, toplumsal yararın gözetilmesi ve çevreye saygı ilkeleri ışığında sosyal ve kültürel etkinliklere destek sağlamaya özen gösterirler.

- *Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele*: Bankalar, uluslararası normlar ve ulusal mevzuat hükümleri kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması, yolsuzluk ve benzeri suçlarla mücadeleyi önemli bir ilke olarak benimseyerek gerek kendi aralarında, gerekse konuyla ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla ve yetkili mercilerle işbirliği yapmaya özen gösterirler.
- *Bilgi Suistimali*: Bankalar, kendilerine ve müşterilerine ait içeriden öğrenilen bilgilerin suistimalinin önlenmesi için gerekli her türlü tedbiri alırlar.

Türkiye Bankalar Birliği'nin düzenlemiş olduğu etik ilkeler, kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda oluşturulmuş olup eşitlik dürüstlük şeffaflık ve güvenilirlik gibi unsurların yanında toplumsal ve çevresel yarar, kara para aklamanın önlenmesi ve bilgi suistimali gibi sonradan eklenen maddelerden oluşmaktadır. Burada gözlemlenen husus, etik bankacılıkta olan fonun kaynağının nereden geldiği ve neler için kullanıldığı konusunda bir açıklık taşımamasıdır. Diğer bir ifade ile anılan bu etik ilkeler bankaların etik olabilmesi için yeterli olmayıp Türkiye'de etik bankacılık anlayışının bankacılık sisteminde yerleşmemiş olduğunu göstermektedir. TBB'nin düzenlediği bu ilkeler aslında genel kabul görmüş etik ilkelerden öte bir düzenleme değildir. Oysa yakın zamanda İtalya'da etik bankacılığın yasalastığını ve doğrudan etik bankacılık ile ilgili düzenlemelere yer verildiği görülmektedir.

Modern bankacılığın başladığı ülke kabul edilen İtalya, etik bankacılıkta da öncü bir ülke olarak Avrupa'da ilk etik yasal düzenlemeye gitmiştir. İtalya'nın ilk ve tek etik bankası olan Banca Etica'nın Group başkanı Ugo Biggeri, bu gelişmenin etik bankacılığın Dünya'da gelişmesi için önemli bir adım olduğunu belirtmiştir. İtalyan Bütçe Kanunu madde 1, Bölüm 51'de etik ve sürdürülebilir finans ile ilgili şu maddeler yer almaktadır (GABV; 2018).

- Uluslararası kabul görmüş etik ilkelerine göre, tüzel kişilere verilen kredilerde sosyal ve çevresel etkiye özellikle dikkat edilmelidir.
- Kişisel verilerin korumaya ilişkin düzenlemelere tabi olarak tahsis edilen fonlardan en azından yılda bir kez, web üzerinden kamuya açık bilgilendirme yapılmalıdır.
- Banka, kredi portföyünün en az yüzde 20'sini, kar amacı gütmeyen kuruluşlara ya da kanunla tanımlanan tüzel kişilere sahip sosyal girişimlere ayırmalıdır.
- Karları hissedarlar arasında dağıtmayarak faaliyetlerine yeniden yatırmalıdır.
- Geniş bir hissedar tabanı ile kalifiye olmuş demokratik ve katılımcı bir yönetim benimsenmelidir.

- En yüksek maaş ile bankada kazanılan ortalamalar arasındaki farkı azaltmayı amaçlayan ücretlendirme politikaları benimsemekte olup, bu oran yine de yüzde 5 değerini aşamaz.

İtalyan hükümetinin etik bankacılığa dair yaptığı düzenlemede çevreyi ve sosyal değerleri koruma, müşterileri bilgilendirme, sosyal girişimlere destek verme, banka karının yatırımda yeniden kullanılması, demokratik yönetim ve ücret adaleti konularına yer verdiği görülmektedir.

Ülkemizde ise son yıllarda haksız rekabet uygulamaları, çalışanlarına karşı politikaları, yüksek kar hırsı nedeni ile etik dışı faaliyetleri nedeni ile bankaların imajı sarsılmıştır. Bir banka hakkındaki en küçük dedikodu bile tüm bankacılık sistemi üzerinde güven problemi yaratabilmektedir. Bankaları birer yasal tefeci olarak nitelendirmeye zemin hazırlayan bu güvensizlik bankacılık sisteme uzun vadede zarar verebilir. Özellikle hane halkının bankalara olan güvenini arttırmak için etik bankacılık, ülkemizde önemli bir uygulama olabilir.

Sonuç

Bazı görüşlere göre bankacılık ve etik kavramlarının birlikte anılması bile anlamsızdır. Çünkü etik değerler, yükselen risk ve kar iştahı ile örtüşmez. Literatürde bu husus, son zamanlarda sıklıkla tartışılmaktadır. Özellikle küresel finans krizinden sonra artan rekabet ortamında etik ilkeleri ihlal eden geleneksel bankalar nedeni ile etik bankacılığın önemi artmıştır.

Günümüzde bankaların faaliyetlerini sadece kar odaklı sürdürmesi mümkün değildir. Sosyal ve çevresel duyarlılık, çalışana ve müşteriye karşı dürüstlük, eşitlik ve şeffaflık ilkelerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Dünya finans piyasasında genel kabul gören bu etik ilkeler, bankalar için en az karlılık kadar önemli unsurlar haline gelmiştir.

Bankalar için düzenlenen etik ilkelere uyan geleneksel bankacılık ile etik bankacılık aynı kapsamda değerlendirilmemektedir. Geleneksel bankalar, kredi kullandığı kurumların çevreye zarar verip vermediği, silah üretiminde bulunup bulunmadığı, sağlığa zararlı gıda üretip üretmediğini incelememektedir. Buna karşın etik bankacılıkta kredinin kimlere ne amaçla verildiği en önemli unsurlardan biridir. Bunun yanında etik bankalar, tasarrufunu bankaya emanet eden kesime, emanet ettikleri mevduatın ne amaçla hangi kurumlara verildiği bilgisini de şeffaflık ilkesine göre paylaşmaktadırlar.

Etik bankalar, müşterilerinin onlara emanet ettiği tasarruflar ile yenilebilir enerji, organik tarım, genç insanlara istihdam, yoksullukla mücadele ve çevreci konut finansmanı gibi pozitif kredi alanları olarak nitelendirilen sosyal ve ekolojik alan-

ları desteklemektedirler. Ek olarak, etik bankalar, kredi kullandırdıkları projelerin ve kurumların bilgisini şeffaflık ilkesi çerçevesinde paylaşmaktadırlar. Ekonominin ve toplumun adil gelişimi için genellikle küçük ve orta büyüklükte işletmeler ile kâr amacı gütmeyen kuruluşlara kredi kullandıran etik bankaların amacı karı maksimize etmenin yerine etik değerlere öncelik vermektir.

Bankacılık sektörü finans piyasasının en dinamik ve en kapsamlı kurumlarıdır. Teknoloji ve küreselleşme ile birlikte bankacılık sisteminde sürekli gelişmeler yaşanmaktadır. Artan rekabet ve kar iştahı nedeni ile bankalar çalışanlarına ve müşterilerine karşı sorumluluklarını yerine getirmeme, rakiplerine karşı haksız rekabet uygulama, çevreye ve sosyal faktörlere karşı yeterince duyarlı olmama gibi etik olmayan davranışlar sergileyebilmektedir. Elbette bankaların yasalara ve mevduata uyması esas unsurdur. Ancak yasalarla düzenlenmeyen ancak kamu yararına olan birçok sosyal ve çevresel faktör söz konusudur. Bu bağlamda, etik bankacılık sadece yasalara uygun işler yapmak anlamını taşımamaktadır. Türkiye’de bankaların uyması gereken etik ilkelere bakıldığında bu ilkelerin yüzeysel kaldığını söylemek mümkündür.

Türkiye’de etik bir banka, etik kredi kooperatifi veya etik sosyal yatırım şirketi bulunmamaktadır. Ülkemizde özellikle gelir adaletsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde, banka kredisine ulaşmada sorun yaşayan dezavantajlı kesimler için etik çerçevede hizmet veren bu kuruluşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Etik bankaların ve finansal kuruluşların var olması, işletmelerin kurumsal yönetim ve sürdürülebilirlik ilkelerine olan bağlılığını arttırmaya yardımcı olabilecektir.

Ethical Banking and Its Applicability in Turkey*

Aysel Gündoğdu¹
İstanbul Medipol University

Abstract

Banks are financial intermediaries that attempt to make profits in intense competition. The ambition to make profits can cause banks to ignore social and environmental factors. In such a case, banks appear to approach people, the environment, and businesses unethically in the long run through unfair competition, unfair policies, and practices that do not care about human values. Ethical banking aims to avoid the damages caused by traditional banks and to make a difference with its transparent and accountable structure, such as where and how savings are used. The aims of this study are to explain ethical banking and its differences from traditional banking and to discuss the applicability of ethical banking in Turkey.

Keywords

Ethics • Sustainability • Banking • Ethical banking • Sustainable banking

JEL Codes

G21 • Q01 • Q56

* This is an extended abstract of the paper entitled “Etik Bankacılık ve Türkiye’de Uygulanabilirliği” published in Turkish Journal of Business Ethics.

Manuscript received: May 31, 2018 / **Accepted:** December 25, 2018 / **OnlineFirst:** December 30, 2018.

1 Correspondence to: Aysel Gündoğdu (Assoc. Prof.), Department of Banking and Insurance, Faculty of Business and Management Sciences, İstanbul Medipol University, Beykoz, İstanbul Turkey. Email: agundogdu@medipol.edu.tr

To cite this article: Gündoğdu, A. (2018). Ethical banking and its applicability in Turkey. *Turkish Journal of Business Ethics*, 11, 255–273. <http://dx.doi.org/10.12711/tjbe.2018.11.2.0011>

Ethical approaches for the banking sector have existed throughout the past, but ethical issues are increasing in this sector with its high profits and competition. Ethical violations in the banking sector directly related to the funding of an active product such as loans against securities (LAS) greatly affect national economies and social structures. The ethics issue is of particular importance for the banking sector, which provides the flow of funds to the world economy and can be described as a kind of artery for the world.

Ethical issues for the banking sector are important not only for customers but also for all bank stakeholders. A bank's unethical activities may affect other competing banks within the system. Meanwhile, unethical practices faced by employees can undermine confidence in banking activities.

Ethical values are essential for the sustainability of banks. The importance of banking activities in the world economy in terms of both quantity and quality reveals how ethical violations can cause negative effects for all stakeholders. In addition to economic factors, banks should be more careful and selective in their banking-sector activities, which is where environmental and social factors are measured. In order to gain more profit in a highly competitive environment, banks have a credit relationship with businesses doing illegal activities and activities that threaten human health; financing projects that cause environmental pollution causes negative developments for sustainability.

This study aims to define ethical banking, discuss the applicability of ethics in banking other than conventional banking by examining ethical banks in the world and Turkey. In the first part of the study, the ethical principles generally accepted for banks are explained, and significant differences between ethical banking and traditional banking have been determined. The study's second part examines ethical banks in the world, and the last section discusses ethical values for banks in Turkey. The study is important in terms of bringing this issue to the agenda in the literature due to its emphasis on the ethical aspects of banking and ethical issues for the Turkish banking sector as well as the world.

The aim of ethical banking is to have banks avoid economic benefits, rather having them choose social benefits. Traditional banks, by means of corporate-social responsibilities, highlight social benefits. Recently, however, these activities have been used as a competitive advantage rather than an ethical element (San-Jose & Retolaza, 2009, p. 3).

The banking sector is the most dynamic and comprehensive institution in the financial market. Continuous developments in the banking system have come alongside technology and globalization. Due to increasing competition and appetite for profit,

banks can exhibit unethical behaviors such as not fulfilling their responsibilities to their employees and customers, applying unfair competition practices towards their competitors, and being insensitive to environmental and social factors. Of course, banks' compliance with laws and deposits is a key element. However, many social and environmental factors exist unregulated by law but having public interest. In this context, ethical banking means not just doing business in accordance with the law. Considering the ethical principles banks must observe in Turkey, one can say these principles remain superficial.

No ethical credit cooperatives, social investment companies, or ethical banks are found in Turkey. Turkey, with its high level of income inequality, has a need for these organizations as they provide services in an ethical framework for disadvantaged people who have problems obtaining bank credit. The existence of ethical banks and financial institutions can help businesses increase their commitment to corporate governance and sustainability.

Kaynakça/References

- Balkan, B. (2006). *Bankacılıkta temel etik yaklaşım* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık Ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/adresinden edinilmiştir>.
- Božović, J. (2007). Business ethics in banking. *Facta Universitatis*, 4(2), 173–182.
- Carrasco, I. (2006). Ethics and banking. *International Advances in Economic Research*, 12(1), 43–50.
- De Clerck, F. (2009). *Ethical banking*. Retrieved from http://www.socialbanking.org/fileadmin/isb/Artikel_und_Studien/de_Clerck_Ethical_Banking.pdf
- European Federation of Ethical and Alternative Banks. (2012) *What really differentiates ethical banks from traditional banks?* Retrieved from <https://pravicnabankaenglish.files.wordpress.com/2014/03/febea-definition-ethical-bank.pdf>
- Green, C. F. (1989). Business ethics in banking. *Journal of Business Ethics*, 8(8), 631–634.
- Günay, E., & Hortaçsu, A. (2011). Bank managers' perception of ethical and legal conduct in emerging markets during the post-crises period: Evidence from Turkish banking sector. *Journal of BRSA Banking & Financial Markets*, 5(2), 11–50.
- Gündoğdu, A. (2016). Bankaların itibar riski ve Türk bankacılık sisteminde itibar riskine dair vakalar. *International Journal of Finance & Banking Studies*, 5(2), 37–45.
- Hortaçsu, A., & Günay E. N. (2004). Ethical issues and attitude in the Turkish banking sector. *Proceedings of the 11th World Congress of Social Economics*, 1–8.
- Hortaçsu, A., & Gunay, E. N. (2008). Vignettes to identify the ethical domain of an emerging country's banking sector: The experience of Turkey. *Business Ethics: A European Review*, 17(2), 121–137.
- Kaya, E. Ö. (2010). Sürdürülebilir kalkınma sürecinde bankaların rolü ve Türkiye'de sürdürülebilir bankacılık uygulamaları. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 75–94.

- Lapacı B. (2015). *Türkiye Bankalar Birliği bankacılık etik ilkelerinin yabancı sermayeli mevduat bankalarında uygulanması üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Mermord A.Y. (2008). Bankacılıkta etik kavramı ve banka üst düzey yöneticilerinden beklentiler. *Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 499–520.
- Paulet, E., Parnaudeau, M., & Relano, F. (2015). Banking with ethics: Strategic moves and structural changes of the banking industry in the aftermath of the subprime mortgage crisis. *Journal of business ethics*, 131(1), 199–207.
- San-Jose, L., Retolaza, J. L., & Gutierrez-Goiria, J. (2009). *Ethical banks: An Alternative in the financial crisis*. 22nd EBEN Annual Conference Athens, Greece.
- San-Jose, L., Retolaza, J. L., & Gutierrez-Goiria, J. (2011). Are ethical banks different? A comparative analysis using the radical affinity index. *Journal of Business Ethics*, 100(1), 151–173.
- Tavis, L. A. (2001). Ethics in finance—ethics in finance. *Business Ethics Quarterly*, 11(4), 687–694.
- The Global Alliance for Banking on Values. (May, 2018). *For the first time in Europe a law recognizes ethical finance*. Retrieved from <http://www.gabv.org/news/first-time-europe-law-recognizes-ethical-finance>.
- Türkiye Bankalar Birliği. (Ağustos, 2014). Bankacılık etik ilkeleri 20 Ağustos 2014 tarihli Yönetim Kurulu kararı.
- Villa, J. S. V. (2010). *The ethical stance in banking* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 121562)
- Yazıcı, M. (2017). Bankacılık sektöründe artan etik ihlaller. *Maliye Finans Yazıları*, 31(107).
- Alternative Bank Switzerland. <https://www.abs.ch/> (07.05.2018)
- APS Bank. <https://www.apsbank.com.mt/> (09.05.2018)
- ASN Bank. <https://www.asnbank.nl/home.html> (09.05.2018)
- Banca Popolare Etica. <https://www.bancaetica.it/> (06.05.2018)
- Bank Für Sozialwirtschaft. <https://www.sozialbank.de/angebot.html> (09.05.2018)
- Banque Alternative Suisse. <https://www.bas.ch/> (09.05.2018)
- BRAC Bank. <http://www.bracbank.com> (07.05.2018)
- Beneficial State Bank. <http://beneficialstatebank.com/> (09.05.2018)
- Caisse Solidaire Nord Pas de Calais. <http://www.caisse-solidaire.fr/> (09.05.2018)
- Caixa Pollença. <http://www.colonya.com> (09.05.2018)
- Charity Bank. <https://charitybank.org/> (09.05.2018)
- Crédit Coopératif. <https://www.credit-cooperatif.coop> (09.05.2018)
- Credal. <http://www.credal.be/> (09.05.2018)
- Cecopa Europa. <http://www.cecop.coop/> (09.05.2018)
- Cultura Sparebank. <https://www.cultura.no/> (06.05.2018)
- Ekobanken. <https://www.ekobanken.se/> (09.05.2018)
- EthikBank. <https://www.ethikbank.de/> (09.05.2018)
- Femu Qui. <https://www.femuqui.com/> (09.05.2018)

- Fiare Banca Ethica. <https://www.fiarebancaetica.coop/> (09.05.2018)
- Finançament Ètic i Solidari. <http://fets.org/> (09.05.2018)
- Freien Gemeinschaftsbank. <https://www.gemeinschaftsbank.ch> (09.05.2018)
- GLS Bank. <https://www.gls.de/privatkunden/> (09.05.2018)
- Hefboom. <http://hefboom.be/> (09.05.2018)
- Itaú Unibanco. <https://www.italu.com.br> (07.05.2018)
- LaNEF. <https://www.lanef.com/> (09.05.2018)
- Magnet Community Bank. <https://www.magnetbank.hu/> (06.05.2018)
- Merkur Bank. <https://www.merkur-bank.de/> (09.05.2018)
- Mibanco, Banco de la Microempresa. <https://www.mibanco.com.pe/> (09.05.2018)
- OekoGeno. <https://www.oekogeno.de/home/> (09.05.2018)
- Osuuskunta. <https://www.yrittajat.fi/> (09.05.2018)
- Réseau Financité. <https://www.financite.be/> (09.05.2018)
- Shared Interest Bank. <https://www.shared-interest.com/gb> (09.05.2018)
- Shore United Bank. <https://www.shoreunitedbank.com/> (06.05.2018)
- SIFA (France Active Investment Company). <https://www.franceactive.org/> (09.05.2018)
- Soficatra. <http://www.soficatra.org/> (09.05.2018)
- Takuu Saatio. <https://www.takuusaatio.fi/> (09.05.2018)
- The Co-operative Bank. <https://www.co-operativebank.co.uk/> (06.05.2018)
- The New Resource Bank. <https://www.newresourcebank.com/> (09.05.2018)
- Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych: TISE. <https://tise.pl/> (06.05.2018)
- Triodos Bank. <https://www.triodos.com> (09.05.2018)
- Vancity. <https://www.vancity.com/> (09.05.2018)

